

Ч 515.78
Б 19

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ВАСИЛЬЧУК АУРЕЛ ГРИГОРОВИЧ

УДК 796. 332: 373.55-057.874

**ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ФУТБОЛУ ШКОЛЯРІВ
У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ**

**24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення**

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту**

Львів – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Чернівецькому торговельно-економічному інституті Київського торговельно-економічного університету, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук,
доцент **Фалес Йосип Георгійович**,
Львівський державний університет фізичної культури,
завідувач кафедри теорії і методики футболу.

Офіційні опоненти: доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор **Лисенчук Геннадій Анатолійович**,
Національний університет фізичного виховання і
спорту України, професор кафедри футболу;
кандидат педагогічних наук,
професор **Костюкевич Віктор Митрофанович**,
Вінницький державний педагогічний університет,
завідувач кафедри спортивних ігор.

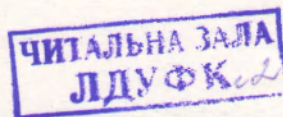
Захист відбудеться 06 грудня 2007 року о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.829.01 Львівського державного університету фізичної культури за адресою: 79000 м. Львів, вул. Костюшка, 11.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного інституту фізичної культури (79000 м. Львів, вул. Костюшка, 11).

Автореферат розісланий 03 листопада 2007 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. У Законах України «Про освіту» та «Про середню освіту» поставлено стратегічне завдання – оновлення змісту освіти відповідно до сучасних потреб особистості і суспільства. Значна роль у цьому процесі належить інформатизації.

Запровадження третього уроку фізичної культури у школах України передбачене Законом України «Про фізичну культуру і спорт» (введений в дію постановою Верховної Ради України від 24 грудня 1993р.) та Цільовою комплексною програмою «Фізичне виховання – здоров'я нації», затвердженою указом Президента України від 1 вересня 1998р. Одним з напрямків здійснення цієї програми було прийняття Цільової комплексної програми розвитку футболу на 1997-2002 рр. та постанови Кабінету Міністрів України від 13 липня 2004 р. № 904, а також Комплексної програми розвитку футболу на 2004-2008 роки. На основі цієї програми уклали Договір про взаємодію Міністерство освіти і науки України та Федерація футболу України щодо розвитку шкільного футболу в загальноосвітніх навчальних закладах України в 2005-2008 рр. (30 листопада 2005 року). Найбільшим досягненням у її реалізації є активізація роботи щодо розвитку дитячо-юнацького футболу в Україні.

Отже, футбол набуває сьогодні особливого значення для виховання та оздоровлення молоді. Футбол формує здоровий спосіб життя молоді, залучає її до занять фізичною культурою і спортом. Враховуючи виховну, соціальну та оздоровчу значущість футболу, в Україні створено систему безперервної футбольної освіти: урок фізкультури з елементами футболу – гурток з футболу при загальноосвітній школі – змагання серед шкільних гуртків з футболу – змагання серед загальноосвітніх шкіл «Шкіряний м'яч» – Дитячо-юнацька футбольна ліга. Саме у цьому й полягають основи перспектив і потенціалу суспільно значущого змісту програми розвитку футболу та її подальшого вдосконалення і втілення в життя.

Проблему побудови уроків футболу в загальноосвітній школі досліджували А.В. Попов, (2000), К.Л. Віхров, Є.В. Столітенко (2001, 2002), В.М. Костюкевич (1997, 2006) та ін.

На сьогодні добре вивчені питання щодо відбору юних футболістів (Качани Л., Горський Л., 1984; Золотарев А.П., 1997; Бойченко Б.М., 2003 та ін.), планування тренувального процесу (Голденко Г.А., 1984; Айрапетянц Л.Р., 1992; Максименко І.Г., 2001, 2004; Лисенчук Г.А., 2004), розвитку фізичних якостей (Шамардін В.М., 1984; Волков Л.В., 1988; Булатова М.М., 1996, Дулібський А.В., 1999, 2001). Разом з тим немає наукових досліджень, які б передбачали розвиток рухових якостей у взаємозв'язку з технічною підготовкою старшокласників на уроках та секційних заняттях з футболу в середній школі.

Виходячи з цього науково-методичне обґрунтування, практична розробка й упровадження методики розвитку рухових якостей у взаємозв'язку з технічною підготовкою є актуальним науковим напрямком у теорії та методиці фізичного виховання впродовж шкільної футбольної підготовки.

Зазначене вище слугувало підставою для обрання теми, мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи з фізичного виховання та спорту на 2001-2005 рр. Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України за темою 1.2.15 "Моделювання загальної та спеціальної підготовленості футболістів" (номер державної реєстрації 0102U002641).

Роль автора у виконанні цієї теми полягала у розробці та впровадженні програми навчання футболу у процес фізичного виховання старшокласників.

Об'єкт дослідження – навчально-тренувальний процес з футболу учнів старших класів загальноосвітніх шкіл.

Предмет дослідження – організація і методика проведення занять з футболу учнів старших класів в умовах загальноосвітньої школи.

Мета дослідження – визначити ефективні форми, засоби і методи підготовки юних футболістів в умовах загальноосвітньої школи на основі впровадження комп'ютерної технології.

Завдання:

1. Виявити ефективні засоби фізичного виховання, що сприяють підвищенню рівня фізичного стану школярів старших класів.

2. Визначити рівень фізичного розвитку, функціональної, фізичної, техніко-тактичної та психофізіологічної підготовленості учнів старших класів загальноосвітньої школи.

3. Вивчити особливості змагальної діяльності старшокласників.

4. Розробити й експериментально обґрунтувати технологію використання новітніх технологій навчання старшокласників техніки футболу в умовах загальноосвітньої школи.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, вивчення навчальної і змагальної документації; анкетування; педагогічне спостереження; педагогічний експеримент; медико-біологічні методи; методи математичної статистики.

Наукова новизна:

- уперше розроблено й експериментально перевірено технологію комп'ютерного навчання футболу в умовах загальноосвітньої школи;

- уперше розроблено модельні характеристики змагальної діяльності старшокласників з футболу;

- визначено динаміку показників фізичного стану під впливом авторської методики навчання футболу та змагальної підготовки з футболу старшокласників загальноосвітньої школи;

- дістали подальший розвиток експериментальні дані взаємозв'язку показників фізичної і технічної підготовленості юних футболістів.

Практичне значення результатів дослідження:

- впроваджено у практику роботи загальноосвітньої школи комп'ютерну технологію навчання футболу школярів старших класів;

- опубліковано і впроваджено у практику методичний посібник для вчителів фізичної культури і тренерів з футболу ДЮСШ "Уроки з футболу в школі" (2002).

Результати дослідження істотно доповнюють теоретико-методичну базу навчального процесу з футболу у загальноосвітній школі. Отримані результати можуть бути використані у навчальному процесі відділень з футболу ДЮСШ, спеціалізованих вищих навчальних закладів з дисциплін „Педагогіка фізичного виховання”, „Психологія фізичного виховання”, „Теорія і методика фізичного виховання”, „Теорія і методика викладання футболу”.

Матеріали дисертаційного дослідження впроваджено у навчальний процес старшокласників загальноосвітніх шкіл № 22 і № 38 м. Чернівці, а також у практику підготовки юних футболістів ДЮСШ-2 м. Чернівці, про що свідчать відповідні акти (від 1.09.2003, 16.06.2004).

Особистий внесок здобувача полягає у самостійному визначенні напрямку, мети, завдань дослідження, розробці навчальної програми з техніки і тактики футболу для учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, нагромадженні експериментального і теоретичного матеріалу, аналізі отриманих даних.

У роботах, виконаних у співавторстві, дисертантові належать результати досліджень, що стосуються методики основ проведення уроків з футболу в загальноосвітній школі. Особистий внесок дисертанта полягає в опрацюванні фактичного матеріалу, аналізі отриманих даних, формулюванні висновків і практичних рекомендацій.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та висновки були предметом доповідей на міжнародному конгресі "Олімпійський спорт і спорт для всіх" (Київ, 2000), міжнародних конференціях „Молода спортивна наука України” (Львів, 2003, 2004, 2006, 2007), всеукраїнських і міжнародних науково-методичних конференціях "Актуальні проблеми розвитку футболу" (Київ, 2000, 2001, 2002, 2003), всеукраїнських науково-методичних конференціях "Актуальні проблеми розвитку футболу у навчальних закладах" (Чернівці, 2003, 2004, 2007), всеукраїнських науково-практичних конференціях "Оптимізація фізичного виховання у навчальних закладах" (Тернопіль, 2003, 2004, 2007), IV Міжнародній науково-практичній конференції „Фізична культура, спорт та здоров'я нації" (Вінниця, 2006).

Матеріали дисертації були обговорені на засіданнях кафедри фізичного виховання Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2006), розширеному засіданні кафедри теорії футболу Львівського державного університету фізичної культури (2006-2007).

Публікації. Результати досліджень викладено у 12 працях (8 одноосібних), серед яких 1 навчальний посібник, 11 статей, у тому числі 7 у фахових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку літератури, додатків. Робота викладена на 180 сторінках друкованого тексту,

містить 26 таблиць, 14 рисунків, 3 додатки. Список літератури налічує 210 джерел, з яких 68 іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано його мету, завдання, представлено методи, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, особистий внесок здобувача, описано сферу апробації результатів дослідження, подано інформацію про публікації та структуру дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методичні основи методики навчання футболу старшокласників у загальноосвітній школі» йдеться про значення футболу як соціального явища, визначається комплекс заходів та засобів для впровадження уроків і гуртків з футболу в навчальний процес у загальноосвітніх школах України. Аналізуються відомості про систему навчання школярів за кордоном та в Україні. Розглядаються методи, технології навчання, вікові особливості розвитку організму учнів старших класів. Зроблено огляд науково-методичної літератури з означеної проблеми; проаналізовано значення фізичного виховання, і зокрема занять з футболу в секціях і на уроках фізичної культури старшокласників; визначено роль і місце фізичної культури, зокрема футболу, у навчанні та вихованні учнів старших класів загальноосвітніх шкіл; викладено науково-теоретичні передумови педагогічного експерименту.

Вивчення науково-методичної літератури дозволило узагальнити і систематизувати відомості з проблеми навчання футболу школярів старших класів. Було встановлено, що подальше вдосконалення системи управління тренувальним процесом у футболі лімітується недостатньою розробкою низки її положень. Незважаючи на розробку основ педагогічного контролю за ефективністю змагальної діяльності, рівнем розвитку рухових якостей і володінням технікою, інформації про сенситивні періоди розвитку фізичних якостей та анатомо-морфологічні особливості юних футболістів немає. Дотепер не виявлено динаміки і структури фізичної, технічної, психологічної підготовленості школярів у взаємозв'язку зі змагальною діяльністю учнів старших класів, які займаються на уроках фізичного виховання і в секційних заняттях з футболу. Відсутність такої інформації не дозволяє виробити стратегію використання інноваційних технологічних навчальних засобів під час навчання у середній школі.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» подано відомості про організацію дослідження та контингент обстежених, міститься опис методів, які використовувалися у процесі дослідження.

Дослідження проводилося з 1999 по 2005 рр. чотирма етапами.

На *першому етапі* (1999-2001 рр.) було досліджено актуальність обраної теми, окреслено об'єкт і предмет досліджень, визначено мету і сформульовано завдання. Стан проблеми досліджували шляхом аналізу та узагальнення наукової та науково-методичної літератури. Вивчали досвід роботи фахівців з футбольними командами загальноосвітніх шкіл м. Чернівці. Було проведено

обстеження змагальної діяльності юнацьких футбольних команд. З вересня 2000 р. по травень 2001 р. здійснювалося анкетування вчителів фізичної культури, а також був зроблений ретроспективний аналіз структури навчально-тренувальних навантажень у річному циклі 12 команд загальноосвітніх шкіл (на основі аналізу планів і звітів учителів фізичної культури).

На другому етапі (2001-2002 рр.) проводили констатуючий експеримент. Визначали динаміку різних видів підготовленості старшокласників загальноосвітніх шкіл з упровадженням уроком футболу і без нього. На підставі опрацювання змагальної діяльності юнацьких команд різної кваліфікації було складено модельні характеристики техніко-тактичних дій з м'ячем трьох видів моделей.

На третьому етапі (2002-2003 рр.) проведено формуючий педагогічний експеримент, що мав на меті вивчення співвідношень обсягів різних тренувальних навантажень у річному циклі підготовки старшокласників загальноосвітніх шкіл та використання новітніх технологій для вивчення і вдосконалення техніки гри у футбол. У дослідженнях взяли участь учні старших класів загальноосвітніх шкіл №22 і №38 м. Чернівці кількістю 120 школярів.

Четвертий етап досліджень (2003 – 2005 рр.) передбачав подальше вивчення спеціальної літератури для порівняння отриманих матеріалів з науковими даними; підготовку та оформлення тексту дисертаційної роботи, впровадження її результатів у практику.

У третьому розділі «Загальна характеристика фізичного стану та технічної підготовленості школярів старших класів, які займаються футболом» подано результати опитування вчителів з питань доцільності впровадження програмованого навчання у процес фізичного виховання школярів, вивчено рухову активність, морфофункціональний стан, рівень фізичної і технічної підготовленості, психомоторику учнів старших класів, проаналізовано змагальну діяльність юних футболістів.

Для оцінки фізичної підготовленості учнів 10-11-х класів обрали тести, що дають можливість дослідити основні фізичні якості (табл. 3.4). Застосування цих тестових вправ підтверджене практикою та рекомендоване багатьма спеціалістами (Абдулкадіров А.А., 1982; Сергієнко Л.П., 2001; Авраменко В.Г., Джус О.М., Костюкевич В.М., Ніколаєнко В.В., 2003 та ін.).

Виявлені результати майже за всіма показниками різних видів підготовленості показують перевагу школярів, які мають у своєму розкладі додатковий урок фізичної культури (урок з футболу). Проте результати дослідження за модельними характеристиками оцінки рухової підготовленості більшості тестів (біг 30 м, метання набивного м'яча, динамометрія та ін.) в експериментальній і контрольній групах залишаються на рівні від середнього до низького.

Таблиця 1

Характеристика фізичної підготовленості старшокласників

№ п/п	Показники	Старшокласники		t	P
		ЗОШ без уроку футболу (n=60) M ± m	ЗОШ з уроком футболу (n=60) M ± m		
1.	Біг 30 м з високого старту, с	5,21 ± 0,04	4,91 ± 0,03	7,5	< 0,001
2.	Біг 60 м з високого старту, с	8,06 ± 0,05	7,68 ± 0,04	6,3	< 0,001
3.	Стрибок уверх з місця, см	46,0 ± 0,99	49,2 ± 0,79	2,9	< 0,01
4.	Потрійний стрибок з місця, см	671,5 ± 9,12	712,2 ± 9,55	3,8	< 0,001
5.	Метання набивного м'яча 1 кг з положення сидячи, см	630,0 ± 7,12	690,0 ± 8,16	5,5	< 0,001
6.	Човниковий біг 7х50 м, с	70,11 ± 0,48	67,36 ± 0,43	4,3	< 0,001
7.	Тест Купера, м	3067,2 ± 31,25	3218,5 ± 30,50	3,5	< 0,001
8.	Динамометрія правою, кг	26,3 ± 1,76	29,5 ± 1,76	1,3	> 0,05
9.	Динамометрія лівою, кг	22,1 ± 0,78	23,7 ± 1,02	1,3	> 0,05
10.	Станова сила, кг	72,00 ± 1,70	76,22 ± 2,34	1,5	> 0,05

Результати тестування фізичної підготовленості юнаків загальноосвітніх шкіл з упровадженням і не впровадженням уроком з футболу показали, що майже за всіма показниками фізичної підготовленості школярі, які мають у своєму розкладі додатковий урок фізичної культури, мають значну перевагу ($P < 0,05 \div 0,001$).

В основі оцінки ефективності проведення занять з футболу лежить змагальна діяльність школярів. Тому важливими є знання, які стосуються структури техніко-тактичних дій (ТТД) команд різної кваліфікації, які стимулюють школярів до пізнавальної діяльності та самовдосконалення. Отримані в дослідженні три види моделей змагальної діяльності школярів можна використовувати для управління підготовкою футбольної команди в умовах ЗОШ для співвідношення прогнозованої моделі з реально досягнутим рівнем. Такий підхід, в основі якого будуть відомості про змагальну діяльність старших школярів, є методологічно виправданим.

На основі аналізу змагальної діяльності експериментальної і контрольної груп було розроблено поточні, етапні і змагальні модельні кількісні показники виконання ТТД з м'ячем.

Таблиця 2

Загальнокомандні кількісні і якісні модельні показники техніко-тактичних дій старшокласників ЗОШ (у середньому за одну гру)

Техніко-тактичні дії	Поточна модель (12 ігор)		Етапна модель (16 ігор)		Змагальна модель (17 ігор)	
	Кількість	Брак, %	Кількість	Брак, %	Кількість	Брак, %
Короткі і середні передачі поперек, назад	95	12	100	10	105	8
Короткі і середні передачі вперед	180	30	195	28	215	25
Довгі передачі	40	49	45	35	45	30
Ведення	65	5	80	4	90	0
Відбирання	60	49	70	48	75	45
Перехоплення	75	25	85	20	95	19
Гра головою	15	35	20	29	25	25
Удари у площину воріт	16	39	20	28	25	20
Всього за гру	516	42,2	535	37,1	575	31,7

За поточну модель техніко-тактичної діяльності прийнято середні показники змагальної діяльності футбольних команд ЗОШ м. Чернівці. Етапна модель техніко-тактичної діяльності складена з урахуванням середніх показників змагальної діяльності футбольних команд ДЮСШ-2 та "Буковина" (Чернівці) в іграх першості ДЮФЛ України (16 ігор); змагальну модель ми розробили, спираючись на отримані експериментальні дані.

Як свідчать результати дослідження, оптимізація навчального процесу учнів загальноосвітніх шкіл залежить від багатьох чинників, основними з яких є перерозподіл навчальних годин на різні види підготовленості та впровадження програмованого навчання з використанням новітніх технологій.

У четвертому розділі «Вплив експериментальної програми на фізичний стан старшокласників та технічну підготовленість з футболу в умовах загальноосвітньої школи за період формуючого експерименту» описано авторську програму навчання техніко-тактичних дій з футболу, технологію її практичного застосування, визначений її вплив на різні види підготовленості та

зміст змагальної діяльності футболістів. За результатами констатуючого експерименту створено схему застосування розробленої програми на уроках з фізичної культури (рис. 1).

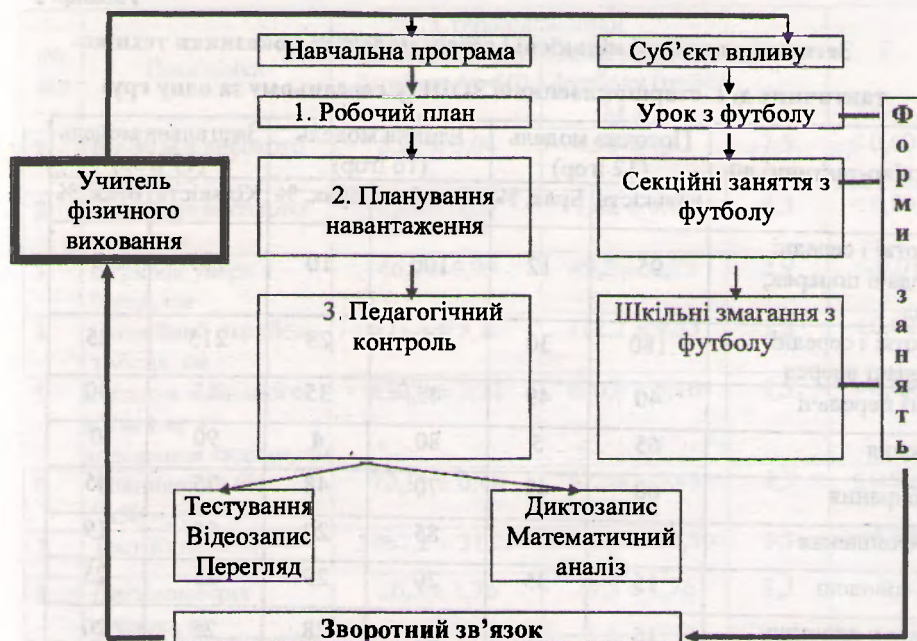

Рис. 1. Автоматизована система комплексного контролю «Футбол у школі»

Основу експериментальної програми склали: автоматизована система комплексного контролю «Футбол у школі» (рис.1), в якій указано: учитель – головна фігура у навчальному процесі, яка через навчальну програму впливає на суб'єкт впливу (школярів).

Навчальна програма містить розробку робочих планів, планування фізичних навантажень і педагогічного контролю. Навчальний процес передбачає такі форми: третій урок з футболу, секційні заняття та шкільні змагання з футболу. Зворотний зв'язок полягає в отриманні інформації від учнів про якість засвоєння навчального матеріалу. Педагогічний контроль здійснювали методом тестування всіх видів діяльності школярів за навчальною програмою та статистичного аналізу отриманих результатів. Завдяки перегляду відеозаписів, відеороликів і диктозапису зростала ефективність засвоєння навчального матеріалу.

Розроблена технологія навчання школярів передбачає наявність трьох рівнів у процесі опанування гри у футбол. Перший рівень (початковий) – це навчання елементів техніки гри у футбол на уроках фізичної культури, другий (середній)

рівень – удосконалення спортивної майстерності в секціях з футболу загальноосвітніх шкіл, третій (вищий) рівень – перевірка отриманих знань і вмінь під час участі у позашкільних змаганнях.

Вивчення технічних прийомів здійснювалося з використанням спеціально розроблених вправ, об'єднаних у навчальні програми, які відповідали етапам навчання і підпорядковувалися основним принципам дидактики, супроводжувалися комплексом спеціальної мультимедійної програми і технічних автоматизованих комп'ютерних засобів.

Особливу увагу приділяли пошуку засобів для вирішення рухових завдань і профілактики виникнення помилок. У результаті було виокремлено такі засоби: чітка організація навчально-тренувальних занять; раціональне планування та дозування навчального матеріалу як у процесі занять, так і впродовж навчального року; відповідність етапу навчання і використаних методів та методичних прийомів.

Річні зміни морфофункціональних показників юнаків 16 років відповідають прийнятим нормам фізичного розвитку та функціонального стану.

Рівень фізичної підготовленості старшокласників обох груп до експерименту статистично достовірно не відрізнявся.

У педагогічному експерименті апробували два варіанти побудови річної підготовки (табл. 3). У заняттях школярів КГ використовували державну типову шкільну програму і планування навантаження в навчальному році.

Таблиця 3

Параметри та співвідношення обсягів фізичних навантажень різної спрямованості впродовж навчального року у старшокласників

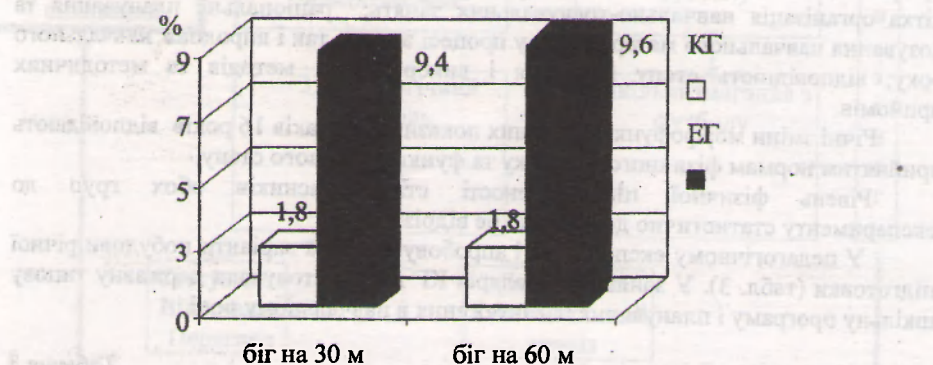
Періоди навчального року	Групи	Переважаюча спрямованість компонентів навантаження, у %				
		Швидкість	Швидкісно-силові якості	Загальна витривалість	Швидкісна витривалість	Ігрова
I півріччя	ЕГ	15	30	8	25	22
	КГ	5	15	30	18	32
II півріччя	ЕГ	18	26	8	15	33
	КГ	7	15	23	10	45

Примітки: ЕГ – експериментальна група; КГ – контрольна група.

Школярі ЕГ виконували обсяг навантаження в 2,5-3 рази більший, ніж у контрольній групі. Так, обсяг навантаження швидкісної та швидкісно-силової спрямованості в першому півріччі становив 15 і 30% відповідно, а в другому півріччі – 18 і 26% від загальних параметрів навантаження. На вправи для

розвитку швидкісної витривалості – 25% у першому півріччі та 15% – у другому. Робота зі швидкісною і швидкісно-силовою спрямованістю супроводжувалась зниженням параметрів удосконалення загальної витривалості, а також ігрової підготовки: до 8 до 22% у першому півріччі і до 8 і 33% відповідно у другому.

Аналіз динаміки результатів швидкісних якостей старшокласників ЕГ за навчальний рік показав, що значних темпів приросту вдалося досягти на всіх етапах розвитку цієї якості ($P < 0,001$), у той час як у школярів КГ вони були відсутні. Так, швидкісні якості школярів експериментальної групи в бігу на 30 м покращилися на 0,25 с (9,4%), в бігу на 60 м на 0,29 с (9,6%), а у контрольній групі відповідно на 0,08 с (1,8%) і 0,14 с (1,8%).

ПОКАЗНИКИ

Рис. 1. Динаміка розвитку швидкісних якостей 16-17 - річних школярів експериментальних груп

Аналогічна картина спостерігалася і в розвитку інших фізичних якостей.

Під впливом занять за авторською програмою відбулися значні зрушення у технічній майстерності школярів експериментальної групи. Різниця приросту результатів під час кінцевого тестування наведена на рис.2. Отримані відмінності пояснюються застосованою технологією навчання, яка передбачала багаторівневе опанування техніки футболу.

Специфіка змагальної діяльності футболістів характеризується наявністю силових контактів із суперником, напруженістю боротьби в умовах вираженого дефіциту часу. Ефективність реалізації набутих техніко-тактичних дій неможлива без високого рівня розвитку процесів специфічного сприйняття ("відчуття м'яча", "відчуття часу", "відчуття простору", "відчуття партнера" тощо), різноманітних параметрів уваги (обсягу, розподілу, переключення, концентрації та ін.), тактичного мислення, здатності оцінювати ігрові ситуації, приймати оптимальні рішення, керувати своїм психічним станом в умовах змагальної діяльності. Вказані чинники були враховані у процесі розробки нашої програми,

застосування якої позитивно вплинуло на приріст у показниках технічної підготовленості юних футболістів (рис. 2).

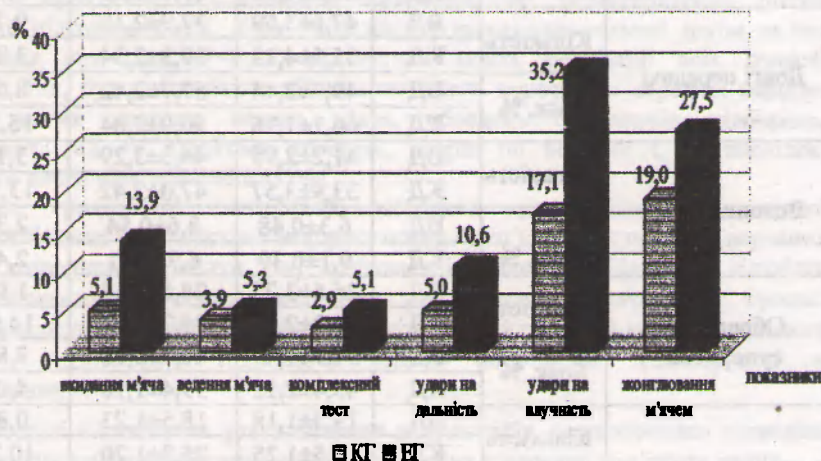

Рис. 2. Приріст показників технічної підготовленості учнів контрольної та експериментальної груп

Упродовж формуючого експерименту одночасно досліджували і змагальну діяльність юнаків контрольної та експериментальної груп. (Табл. 4). Як було встановлено, юнаки обох груп на початку експерименту мали практично однаковий ($P > 0,05$) рівень ігрової підготовленості, а саме: середнє значення загальнокомандних техніко-тактичних дій за матч складало в контрольній групі 470 прийомів, в експериментальній – 484, командний брак в середньому за гру складав 44,8% в контрольній групі і 45,9% – в експериментальній. Показники змагальної діяльності визначалися за результатами 17 ігор першого та 17 ігор другого кола змагань Чернівецької дитячо-юнацької ліги з футболу, в яких брали участь команди шкіл, в яких проводилося дослідження.

Таблиця 4

Зміст змагальної діяльності учнів контрольної та експериментальної груп

Компоненти змагальної діяльності		Етапи	КГ (n-30) (M ± m)	ЕГ (n-30) (M ± m)	Різниця результатів	P
Короткі і середні передачі вперед	Кількість	ВД	109,1±4,17	87,1±3,17	22,0	<0,05
		КД	90,7±4,98	106,8±3,72	6,1	>0,05
	Брак, %	ВД	32,0±1,21	31,8±1,22	0,2	>0,05
		КД	38,1±1,32	27,9±1,15	10,2	<0,05
Короткі і середні передачі назад і	Кількість	ВД	140,8±5,44	119,6±5,03	21,2	>0,05
		КД	115,7±5,20	99,7±4,98	16,0	>0,05

поперек	Брак, %	ВД	21,3±0,79	23,2±0,65	1,9	>0,05
		КД	28,9±0,75	19,1±0,83	9,8	<0,05
Довгі передачі	Кількість	ВД	47,6±3,59	37,9±2,18	9,7	>0,05
		КД	35,5±4,19	39,3±2,34	3,8	>0,05
	Брак, %	ВД	49,7±2,44	57,7±2,42	8,0	>0,05
		КД	66,1±1,76	50,9±2,04	15,2	<0,05
Ведення м'яча	Кількість	ВД	41,2±2,95	44,3±3,29	3,1	>0,05
		КД	33,9±3,57	47,0±2,42	13,1	<0,05
	Брак, %	ВД	6,3±0,48	8,6±0,54	2,3	>0,05
		КД	9,1±0,39	6,7±0,71	2,4	>0,05
Обведення суперника	Кількість	ВД	26,6±3,25	28,5±3,14	1,9	>0,05
		КД	20,2±2,01	34,2±2,07	14,0	<0,05
	Брак, %	ВД	31,9±1,49	41,7±2,18	9,8	<0,05
		КД	43,4±2,12	39,4±1,10	4,0	>0,05
Відбирання м'яча	Кількість	ВД	19,3±1,18	18,5±1,23	0,8	>0,05
		КД	35,5±1,25	25,3±1,20	10,2	<0,05
	Брак, %	ВД	20,4±1,20	25,7±1,12	5,3	>0,05
		КД	28,3±0,94	19,6±0,69	8,7	<0,05
Перехоплення м'яча	Кількість	ВД	83,6±5,42	103,6±5,26	20,0	>0,05
		КД	73,7±4,31	112,1±5,71	38,4	<0,05
	Брак, %	ВД	53,0±1,73	55,1±1,69	2,1	>0,05
		КД	59,6±1,94	51,7±2,42	7,9	<0,05
Гра головою	Кількість	ВД	33,3±2,06	27,6±2,31	5,7	>0,05
		КД	25,3±2,64	32,1±2,10	6,8	<0,05
	Брак, %	ВД	44,8±1,87	51,8±1,48	7,0	>0,05
		КД	57,0±1,26	43,3±1,92	13,7	<0,05
Удари у ворота	Кількість	ВД	15,4±1,53	12,3±1,28	3,1	>0,05
		КД	12,7±1,16	15,2±1,30	2,5	>0,05
	Брак, %	ВД	54,1±1,24	54,8±1,40	0,7	>0,05
		КД	64,2±1,55	50,0±2,09	14,2	<0,05
Кількість ТТД за гру	Кількість	ВД	516,9±20,30	479,4±13,07	37,5	>0,05
		КД	413,2±14,72	501,7±12,72	88,5	<0,05
	Брак, %	ВД	34,8±1,39	38,9±1,32	4,1	>0,05
		КД	43,9±1,85	34,3±1,18	9,6	<0,05

Примітки: КГ – контрольна група; ЕГ – експериментальна група; ВД – вихідні дані; КД – кінцеві дані.

Отримані результати дозволяють констатувати, що за період річного педагогічного експерименту старшокласники експериментальної групи поліпшили практично всі кількісні показники, які характеризують рівень змагальної підготовленості. Крім того, юнаки експериментальної групи за час дослідження вірогідно ($P < 0,05$) підвищили якість реалізації всіх ігрових прийомів. Так, було відзначено збільшення числа коротких і середніх передач вперед, довгих передач, ведень м'яча, обведень суперників, відбирань, перехоплень, дій на «другому поверсі», ударів по воротах і, як наслідок, загального числа всіх прийомів за гру.

Отже, розроблена авторська методика удосконалення технічної майстерності юних футболістів з використанням комп'ютерних програм навчання футболу дозволила вирішити такі тренувальні завдання: збільшити кількість техніко-тактичних дій, зменшити брак, оптимізувати навчальний процес. Реалізація зазначених завдань забезпечила досягнення головної мети навчального процесу – достовірно підвищити рівень спортивної майстерності у старшокласників.

У розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» підведені підсумки проведених досліджень, у результаті яких отримано три групи даних.

Результати наших досліджень підтверджують наукові дані, що стосуються закономірностей фізичного розвитку, функціонального стану серцево-судинної та дихальної систем, фізичної підготовленості юнаків 15-17 років відповідно до вікових закономірностей, описаних у працях ряду авторів (Іванов В.В., 1987; Карпман В.Л., 1987; Волков Л.В., 1988; Куц О.С., 1993; Евгеньєва Л.Я., 2002;).

Наведені у науковій літературі дані фахівців з футболу свідчать про наявність взаємозв'язку показників різних видів підготовленості з показниками змагальної діяльності (Папаян Г.Г., 1983; Чанади А., 1984; Люкшинов М.М., 1989; Шамардин В.М., 2001). Результати наших досліджень свідчать, що введення експериментального чинника значною мірою сприяло покращенню стану підготовленості старшокласників та дозволило підвищити ефективність ігрової діяльності.

Також результати наших досліджень підтверджують висновки М.А. Годика (1985), В.В. Иванова (1987), С.Н. Андрєєва (1989), Б.М. Бойченка (2003), що у процесі управління підготовкою старшокласників на урочних, позаурочних та позашкільних формах занять доцільно забезпечити комплексний підхід до діагностики їхньої підготовленості та дотримуватися єдності вдосконалення окремих компонентів.

До другої групи даних належать результати, що доповнюють вже відомі розробки і матеріали досліджень про вплив уроків з футболу на рівень здоров'я, руховий режим та ставлення до шкідливих звичок старшокласників (Адамбеков К.И., 1980; Иванов В.В., 1987; Кругляк О., Кругляк Н., 2000; Віхров К.Л., 2002; та ін.).

Отримані нами в ході дослідження результати доповнюють висновки Ю.К. Лукина (1990), В.А. Озерова, Е.В. Скоморохова, С.Ю. Тюленькова (1990),

Мру Мазен Ахмеда (1991), В.М. Шамардина, В.Г. Савченко (1997) щодо негативного впливу підвищеного обсягу виконуваної роботи аеробного характеру не тільки на показники швидкості і швидкісно-силових якостей фізичної підготовленості, але й на показники технічної підготовленості.

Істотно доповнено методику контролю технічної та змагальної підготовленості футболістів щодо інформативності, валідності і надійності показників, простоти та доступності застосування.

Нові результати дослідження такі:

- уперше розроблено й експериментально перевірено технологію комп'ютерного навчання футболу в умовах загальноосвітньої школи;
- уперше розроблено модельні характеристики змагальної діяльності з футболу учнів старших класів ЗОШ;
- визначено динаміку показників фізичного стану під впливом авторської методики навчання футболу та змагальної підготовки з футболу старшокласників загальноосвітньої школи;
- дістали подальший розвиток дані щодо взаємозв'язку показників фізичної і технічної підготовленості юних футболістів.

ВИСНОВКИ

1. На підставі аналізу літературних джерел виявлено: в Україні ще не створені належні умови для впровадження у навчальний процес загальноосвітніх шкіл додаткового уроку з футболу; фахівці наголошують на необхідності застосування в процесі фізичного виховання комп'ютерних навчальних програм; у науково-методичній літературі широко представлені основи підготовки юних футболістів в умовах дитячо-юнацьких шкіл та вдосконалення спортивної майстерності кваліфікованих футболістів, проте питання підготовки юних футболістів з використанням передових технологій в умовах загальноосвітніх шкіл залишилися поза увагою науковців.

2. Одним з дієвих засобів, що позитивно впливає на фізичний розвиток, сприяє підвищенню рівня розвитку рухових якостей та сприяє зміцненню здоров'я школярів є додатковий урок з футболу. Так, у школах м. Чернівці, у яких протягом 5-6 років проводиться додатковий урок з футболу, кількість здорових старшокласників збільшилася до 64% за рахунок зменшення хронічних захворювань дихальної, серцево-судинної систем та опорно-рухового апарату, тоді як у школах, де такий урок не впроваджений кількість абсолютно здорових дітей складає лише 14%. Юнаки, в яких за розкладом проводиться урок з футболу, значно перевищують своїх однолітків за більшістю показників функціональної, фізичної та технічної підготовленості ($P < 0,05-0,001$).

3. Встановлено, що у віці 16-17 років спостерігається значний природний приріст антропометричних показників: різниця між початковим і кінцевим показником довжини тіла у старшокласників становила 9,12 см, окружність грудної клітки збільшилася на 14,2%, ЖЄЛ – на 21,5% ($P < 0,05$).

4. Завдяки впровадженню експериментальної програми відбувся значний приріст показників фізичної підготовленості юнаків експериментальної групи: найбільший приріст отримано у показниках кистьової та станової динамометрії – 12,0-21,9%, у швидкісно-силовій підготовленості – 5,7-13,8%, швидкості – 3,7-7,9%) швидкісній витривалості – на 5,1% та загальній витривалості (тест Купера), – 2,3%.

5. Отримані результати дозволяють стверджувати, що під впливом авторської програми старшокласники значно підвищили якість виконання ігрових прийомів у змагальному періоді і, як наслідок, домоглися високої ефективності ігрової діяльності ($P < 0,05-0,001$).

6. Застосування засобів комп'ютерних технологій дозволило значно підвищити ступінь реалізації рухового потенціалу школярів у виконанні техніко-тактичних дій. Використання раціонального співвідношення навантаження швидкісного та швидкісно-силового характеру і цілеспрямований вплив звукової і зорової інформації сприяли тому, що приріст показників технічної підготовленості в школярів експериментальної групи склав: вкидання м'яча двома руками з-за голови – 13,9 %; ведення м'яча 9 м – 5,3%; комплексний тест – 5,1%; удари на дальність – 10,6 %; удари на точність – 35,6%; жонгливання м'ячем – 27,5 %. Результати школярів контрольної групи значно нижчі ($P < 0,05-0,01$).

7. Під впливом експериментальної програми відбулися позитивні зміни у показниках психомоторики юнаків експериментальної групи: реакція на об'єкт, який рухається, становила 0,47 ум.од., зорово-моторна реакція – 0,58 ум.од., рухливість нервової системи – 0,51 ум.од. Характерним для юних футболістів обидвох груп виявився високий приріст результатів у відчутті простору (26,7%).

8. Застосування в заняттях школярів експериментальної групи авторської програми навчання сприяло підвищенню ефективності виконання технічних елементів (з 62,1 до 65,7%). Різноманітність та результативність індивідуальних, групових і командних техніко-тактичних дій у процесі змагальної діяльності шкільної команди з футболу зросла до 501,7 прийома за гру, що на 30,3 % вище, ніж ніж у школярів, що навчалися за традиційної методикою.

9. Наша робота не розв'язує усіх проблем фізичного виховання старшокласників на уроках з футболу. Подальші дослідження означеної проблеми можуть здійснюватися у таких напрямках: визначення вікової динаміки технічної підготовленості з футболу учнів ЗОШ, контроль за фізичними та змагальними навантаженнями старшокласників, вивчення психологічних особливостей старшокласників, які займаються в футболом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Зінченко О.О., Васильчук А.Г. Уроки з футболу в школі: Навч. посіб. – К.; Чернівці, 2002. – 214 с.

2. Васильчук А.Г. Психофізіологічні аспекти програмованого навчання на уроках з футболу // Слобожанський науково-спортивний вісник – Х., 2003. – Вип.6. – С.126-129.

3. Васильчук А.Г. Динаміка показників фізичної і техніко-тактичної підготовленості школярів під впливом уроків з футболу на основі комп'ютерних технологій // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. / За ред. С.С. Єрмакова. – Х., 2003. – №10. – С. 9-18.

4. Васильчук А.Г. Науково-методичні основи програмованого навчання фізичного виховання (на прикладі уроку з футболу) // Теорія та методика фізичного виховання. – Х., 2003. – №2. – С. 21-26.

5. Васильчук А.Г. Реалізація навчальних програм з техніки і тактики гри в футбол за допомогою технічних засобів навчання на уроках з футболу // Теорія та методика фізичного виховання. – Х., 2003. – №3. – С. 5-11.

6. Васильчук А.Г. Передумови розвитку програмованого навчання фізичного виховання (на прикладі уроку з футболу) // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. / За ред. С.С. Єрмакова. – Х., 2003. – № 8. – С.62-73.

7. Васильчук А.Г. Перспективи використання інноваційних інформаційних технологій з метою оптимізації фізичного виховання в школі // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. / За ред. С.С. Єрмакова. – Х., 2003. – № 9. – С.21-34.

8. Васильчук А.Г. Програмоване навчання на уроках футболу учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів // Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури і спорту. – Л., 2004. – Вип. 8. – Т.3. – С. 198-204.

9. Васильчук А.Г. Застосування мультимедійної програми на уроках з футболу у старших класах загальноосвітніх навчальних закладах // Буковинський науковий спортивний вісник. – Чернівці, 2004. – Вип. 2. – С. 5-16.

10. Васильчук А.Г., Фалес Й.Г., Ніколенко С.В. Методика навчання елементів футболу старшокласників на уроках фізичного виховання і в секційних заняттях в загальноосвітніх навчальних закладах // Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури і спорту. – Л., 2006. – Вип. 10. – Т.5. – С. 398-404.

11. Васильчук А.Г., Ніколенко С.В., Фалес Й.Г. Фізична підготовленість старшокласників в урочних і позаурочних формах занять з футболу у загальноосвітній школі // Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури і спорту. – Л., 2007. – Вип. 11. – Т.1. – С.7-9.

12. Фалес Й.Г., Васильчук А.Г. Науково – методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання до проведення уроків з футболу // Наукові записки ТДПУ. Сер.: Педагогіка. – Т., 2003. – №2. – С.18-22.

АНОТАЦІЇ

Васильчук Аурел Григорович. Технологія навчання футболу школярів у системі фізичного виховання загальноосвітніх шкіл. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Львівський державний університет фізичної культури, Львів, 2007.

Дисертація присвячена питанням пошуку ефективних шляхів навчання футболу з використанням новітніх технологій з урахуванням індивідуальних особливостей старшокласників загальноосвітніх шкіл.

Об'єкт дослідження – навчально-тренувальний процес із футболу учнів старших класів загальноосвітніх шкіл.

Предмет дослідження – організація і методика проведення занять з футболу учнів старших класів в умовах загальноосвітньої школи.

Мета дослідження – визначити ефективні форми, засоби і методи підготовки юних футболістів в умовах загальноосвітньої школи на основі впровадження комп'ютерної технології.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, вивчення навчальної і змагальної документації; анкетування; педагогічне спостереження; педагогічний експеримент; медико-біологічні методи; методи математичної статистики.

Наукова новизна дослідження: уперше розроблено й експериментально перевірено технологію комп'ютерного навчання футболу в умовах загальноосвітньої школи; уперше розроблено модельні характеристики змагальної діяльності старшокласників з футболу; визначено динаміку показників фізичного стану під впливом авторської методики навчання футболу та змагальної підготовки з футболу старшокласників загальноосвітньої школи; дістали подальший розвиток дані щодо взаємозв'язку показників фізичної і технічної підготовленості юних футболістів зі змістом змагальної діяльності.

Ключові слова: футбол, технічна підготовка, технологія навчання, старшокласники, техніко-тактичні дії, мультимедійна програма.

Васильчук Аурел Григорьевич. Технология обучения футболу школьников в системе физического воспитания общеобразовательных школ. – Рукопись.

Диссертационная работа на соискание ученой степени кандидата наук по физической культуре и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Львовский государственный университет физической культуры, Львов, 2007.

Диссертация посвящена вопросам поиска эффективных путей обучения футболу с использованием новейших технологий с учетом индивидуальных особенностей школьников старших классов общеобразовательных школ.

Объектом исследования является учебно-тренировочный процесс по футболу учеников старших классов в общеобразовательной школе.

БІБЛІОТЕКА
Львівського державного
університету фізичної
культури

Предметом исследования является организация и методика проведения занятий по футболу учеников старших классов в условиях общеобразовательной школы.

Цель исследования – определить эффективные формы, средства и методы подготовки юных футболистов в условиях общеобразовательной школы на основе внедрения компьютерной технологии.

Методы исследования: теоретический анализ и обобщение научно-методической литературы, изучение учебной и соревновательной документации; анкетирование, педагогическое наблюдение, педагогический эксперимент, медико-биологические методы исследования; методы математической статистики.

Научная новизна результатов исследования состоит в том, что впервые разработана и экспериментально обоснована технология компьютерного обучения футболу в условиях общеобразовательной школы; впервые разработаны модельные характеристики соревновательной деятельности старшеклассников по футболу; определена динамика показателей физического состояния под воздействием авторской методики обучения футболу и соревновательной подготовленности по футболу старшеклассников общеобразовательной школы; получили дальнейшее развитие данные о взаимосвязи показателей физической и технической подготовленности юных футболистов с содержанием соревновательной деятельности.

Установлено, что уровень как физической, так и технической подготовки старшеклассников в течение учебного года существенно изменяется: величина изменений обусловлена рядом факторов, приоритетным среди которых является степень тренированности.

Для повышения эффективности уроков футбола в общеобразовательных школах разработана методика технической подготовленности старшеклассников с использованием мультимедийных средств звуковой и зрительной наглядной информации, которая включает следующие этапы:

- 1) оценка технического мастерства;
- 2) разработка специальных компьютерных программ;
- 3) обучение технике футбола с использованием средств наглядной информации;
- 4) целостное совершенствование технико-тактических действий с применением технических средств информации.

Разработанные тренировочные программы предусматривают наличие упражнений, которые соответствуют этапам обучения и подчиняются основным принципам дидактики, а также сопровождаются комплексным использованием специальной мультимедийной программы и технических автоматизированных компьютерных средств.

Результаты проведенных исследований свидетельствуют, что при эффективной организации педагогического процесса занятия футболом являются мощным средством улучшения состояния здоровья, повышения работоспособности и роста спортивного мастерства старшеклассников.

Результаты проведенных научных исследований существенно дополняют теоретико-методическую основу построения учебного процесса по футболу в общеобразовательной школе и могут использоваться в практической работе учителей физкультуры, тренеров по футболу, а также в преподавании специальных дисциплин в высших учебных заведениях физкультурного профиля.

Результаты исследования внедрены в практику работы общеобразовательных школ.

Ключевые слова: футбол, техническая подготовка, технология обучения, старшеклассники, технико-тактические действия, мультимедийная программа.

SUMMARY

Vasylchuk Aurel Hryhorovych. The technology of teaching pupils of the systems physical education of secondary school the game of football. – Manuscript.

The thesis for candidate degree in physical education and sport searching in speciality 24.00.02 – Physical culture, physical education of different population groups. – Lviv State University of Physical Culture, Lviv, 2007.

The thesis is devoted to questions of search of the most effective ways of training to football with use of the newest technologies in view of individual features of the schoolboys of the senior classes of comprehensive schools.

Object of research is educational of training process on football of the schoolboys of the senior classes in a comprehensive school.

Subject of research is the organization and technique of realization of employment (occupations) on football of the schoolboys of the senior classes in conditions of a comprehensive school.

The purpose of work - to define(determine) the effective forms, means and methods of preparation of the young football players in conditions of a comprehensive school and on the basis of introduction of the third lesson on football to improve a condition of health of student's youth.

Methods of research: the theoretical analysis and generalization of the scientific - methodical and special literature, study of the educational and competitive documentation; pedagogical research (pedagogical supervision, pedagogical testing, pedagogical experiment); medical-biological methods of research; methods of mathematical statistics.

The scientific novelty of results of research is, that for the first time is developed and the technology of training to football in conditions of a comprehensive school is experimentally proved. The modelling characteristics of competitive activity schoolboys of the senior classes, are developed. Dynamics (changes) of parameters of a physical condition under influence of an author's technique of training to football and competitive training on football of the schoolboys of the senior classes of a comprehensive school is established.

Key words: football, technical training, technology of training, schoolboys of the senior classes, technical-tactical training, multimedia the program.